

Dohovor o právach zdravotne postihnutých uzatvára trhlinu v ľudských právach

Existuje sedem dohovorov OSN o ľudských právach, ktoré ochraňujú práva žien, detí, migrujúcich pracujúcich a ďalšie osoby; do 3.mája 2008 však, kedy vstúpil do platnosti Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, neexistovala osobitná medzinárodná dohoda, ktorá by sa zaoberala potrebami ľudí so zdravotným postihnutím, potrebami najväčšej menšiny na svete.

Zatiaľ, čo mnohí presadzovali názor, že už existujúce dohovory pokrývajú spolu s ostatnými osobami aj práva osôb so zdravotným postihnutím, bolo jasné, že bez legálne záväznej dohody, ktorá detailne vysvetľuje ich práva, tieto osoby boli nútené čeliť tomu, že boli nielen vo svojich krajinách ale aj medzinárodne akoby „neviditeľné“. To malo za následok, že naďalej museli každodenne čeliť veľkým prekážkam a diskriminačným praktikám.

Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) žije na celom svete približne 650 miliónov ľudí s rôznymi druhmi postihnutia, čo je asi 10 percent celkovej svetovej populácie. Osemdesiat percent týchto osôb – čo je viac ako 400 miliónov ľudí – žije v chudobných krajinách, ktoré sú najmenej vybavené na to, aby vyšli v ústrety ich potrebám. Ľudia s postihnutím na celom svete sa naďalej stretávajú v spoločnosti s bariérami a musia čeliť nižšiemu životnému štandardu.

Ak do tohto počtu zahrnieme aj najbližších rodinných príbuzných, počet ľudí s postihnutím presiahne jednu miliardu. Je to dôležité najmä preto, že postihnutie je ďalším faktorom, ktorý prispieva k chudobe, znižuje prístup k vzdelávaniu a zdravotníckym službám, prispieva k exklúzii a diskriminácii nielen samotných osôb so zdravotným postihnutím, ale aj členov ich rodiny.

Zámerom Dohovoru, ako o tom hovorí článok 1, je „presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovné požívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať rešpektovanie ich ľudskej dôstojnosti“.

Tento Dohovor predstavuje významný posun v spôsobe, akým spoločnosti nazerajú na osoby s postihnutím, pričom táto osoba sa stáva hlavným aktérom, ktorý bude rozhodovať o svojom vlastnom živote. Dohovor mení tieto osoby s postihom na „držiteľov práv“ a „subjekty práva“, pričom im dáva možnosť plne sa zúčastniť na formulovaní a realizácii plánov a politik, ktoré sa ich týkajú.

Postihnutie je sociálne vytvorený problém

Tento Dohovor siaha nad rámec otázky prístupu k okolitému fyzickému prostrediu a zaoberá sa rozsiahlejšími problémami akými sú rovnosť a odstraňovanie právnych a sociálnych bariér účasti na živote v spoločnosti, sociálne príležitosti, zdravie, vzdelanie, zamestnanie a osobný rozvoj.

Štáty, ktoré ratifikujú Dohovor, sú právne zaviazané zaobchádzať s osobami so zdravotným postihnutím nie len ako s obeťami alebo členmi menšiny, ale ako so subjektmi práva s jasne definovanými právami. Vlády budú musieť prispôsobiť svoju domácu legislatívu medzinárodným štandardom ustanoveným v Dohovore.

Dohovor podporuje štandard ľudských práv a ich aplikáciu z „hľadiska postihnutia“, pričom sa po dlhých desaťročiach diskriminácie zasadzuje za rovnocenné občianske postavenie.

Táto dohoda vidí postihnutie skôr ako výsledok interakcie medzi neprístupným okolitým prostredím a danou osobou než ako vnútornú vlastnosť daného jednotlivca. Starý „lekársky model“ postihnutia nahradzuje modelom sociálnych a ľudských práv založených na fakte, že práve spoločnosť je tým aktérom, ktorý osoby s postihnutím „postihuje“ a zbavuje spôsobilosti vykonávať ich ľudské práva, na ktoré majú ako občania nárok.

Tento prístup odráža sociálnu perspektívu z pohľadu Medzinárodnej klasifikácie fungovania WHO, ktorá na postihnutie nazerá ako na univerzálnu ľudskú skúsenosť a nie ako na záležitosť jednej menšiny: každá ľudská bytosť môže trpieť stratou zdravia a zažiť nejakú formu postihnutia.

Dohovor nastavuje globálne štandardy v oblasti práv ľudí s postihnutím

Celkový počet svetovej populácie ľudí s postihnutím podľa vyjadrení WHO stúpa. Populačný rast, pokrok v medicíne a starnutie populácie na celom svete prispievajú k tomuto narastaniu. V krajinách s predpokladanou dĺžkou života nad 70 rokov ľudia priemerne strávia približne 8 rokov alebo 11,5% svojho životného obdobia životom s postihnutím.

Mnohé krajiny ešte stále neschválili zákony týkajúce sa zdravotného postihnutia. Podľa údajov Medziparlamentnej únie len jedna tretina krajín má uzákonené antidiskriminačné alebo osobitné zákony týkajúce sa postihnutia. Tento Dohovor bude vlády nabádať k tomu, aby vytvárali legislatívu alebo zlepšovali súčasné zákony tak, aby ich dostali na úroveň štandardu, ktorú Dohovor zavádza.

Dohovor má mnoho ďalších výhod. V oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím poskytuje celosvetové právne štandardy; objasňuje obsah princípov ľudských práv a ich aplikáciu na situáciu osôb s postihnutím; je smerodajným a celosvetovým referenčným bodom pre domáce zákony a politiky; poskytuje efektívne mechanizmy na monitorovanie, ako aj možnosť kontroly orgánom zloženým z odborníkov a podávania správ týkajúcich sa implementácie vládami a MVO; poskytuje štandard hodnotenia a dosiahnutia úspešnej implementácie; a zavádza rámec pre medzinárodnú spoluprácu. Taktiež pomáha šíriť osvetu na verejnosti akonáhle sa krajiny rozhodnú ratifikovať.

Dohoda uznáva reprodukčné práva a je prvou univerzálnou dohodou o ľudských právach, ktorá spomína sexuálne a reprodukčné zdravie. Štúdie dokazujú, že u osôb s postihnutím je trikrát väčšia pravdepodobnosť, že sa stanú obeťami fyzického a sexuálneho zneužitia a sú viac vystavené riziku nakazenia sa HIV/ AIDS.

Organizácie osôb so zdravotným postihnutím sa plne zúčastnili na rokovaní a významne ovplyvnili vypracovanie Dohovoru. Dohoda poskytuje rámec na vytvorenie nezávislých národných štruktúr zodpovedných za implementáciu a monitorovanie. Osoby s postihnutím a predstavitelia týchto organizácií sú členmi takýchto orgánov.

Osoby so zdravotným postihnutím majú silnejšie postavenie

V prípade krajín, ktoré ratifikovali Opčný protokol k Dohovoru a v prípade, že boli vyčerpané všetky národné opravné prostriedky, bude môcť orgán zložený z odborníkov posudzovať sťažnosti podané jednotlivcami alebo skupinami ohľadom nedostatočnej implementácie Dohovoru.

Dohovor dáva osobám s postihnutím silný nástroj. „*Samotná existencia Dohovoru dáva osobám s postihnutím a ich organizáciám schopnosť povedať svojim vládam, „Vy ste tieto povinnosti akceptovali“ a trvať na tom, aby ich dodržiavali*“, povedal Don MacKay, predseda výboru, ktorý bol zodpovedný za prípravu dohody.

Avšak na uskutočňovanie práv zakotvených v Dohovore je potrebná podstatná zmena postoja. „Postihnutie“, ako sa hovorí v Dohovore, „vyplýva z interakcie medzi osobami s defektom a bariérami vyplývajúcimi z prístupu a okolitého prostredia, ktoré im následne stavajú prekážky pri plnej a efektívnej účasti na živote v spoločnosti“. Zmena postoja voči osobám s postihnutím bude potrebná na to, aby sa ciele Dohovoru stali skutočnosťou.

“Všetko je to otázka prelomenia negatívneho vnímania“, povedal Chris Sullivan, podpredseda Merrill Lynch, ktorý sa narodil so sluchovým postihnutím. „Musíte sa pozerieť na danú osobu, nie na jej postihnutie. To si u každého vyžaduje obrovskú zmenu vnímania“.

Ak máte záujem o ďalšie informácie, kliknite na <http://www.un.org/disabilities> alebo kontaktujte Sekciu pre informovanie verejnosti OSN (United Nations Department of Public Information), e-mail: mediainfo@un.org.